

Ohje koskien kiinnostuksen ilmausta

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin 2026

1. Johdanto

Suomi hyväksyi Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013. Museovirasto vastaa sopimuksen toteuttamisesta Suomessa. Suomessa esimerkkejä aineettomasta kulttuuriperinnöstä kerätään Elävän perinnön wikiluetteloon, josta on mahdollista hakea Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Elävän perinnön kansallisessa luettelossa on tällä hetkellä 86 kohdetta. Viimeisin hakukierros järjestettiin alkuvuonna 2026 ja tulokset selviävät kevään aikana.

Osana Unescon sopimuksen toteuttamista Suomi voi esittää aineettoman kulttuuriperinnön kohteita ja hyviä käytäntöjä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (*Representative list*) sekä Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (*List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*) haettavien kohteiden tulee jo olla kansallisessa luettelossa. Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin (*Register of Good Safeguarding Practises*) voidaan ehdottaa myös sellaisia käytäntöjä, jotka eivät ole kansallisessa luettelossa.

Tällä hetkellä Suomella on neljä kohdetta Unescon luetteloissa. Suomen kohteet ovat **saunomisperinne Suomessa** (nimetty 2020), **kaustislainen viulunsoitto** (2021) sekä monikansalliset **pohjoismainen limisaumaveneperinne** (2021) ja **käsin valmistettuun lasiin liittyvä tieto, taito ja tekniikat** (2023). Ruotsin ja Suomen yhteinen Tornionjoen lippokalastusta koskeva esitys on parhaillaan arvioitavana ja päätös saadaan joulukuussa 2027.

2. Valmisteluprosessi Suomessa

Nämä ohjeet koskevat vain vuoden 2026 valmistelua. Tulevista hauista Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin päätetään erikseen.

Elokuussa 2026 Museovirasto avaa aineettoman kulttuuriperinnön kohteille mahdollisuuden osoittaa kiinnostuksensa esittää kohdetta Unescon aineettoman

kulttuuriperinnön luetteloihin. Kohteiden tulee olla joko Elävän perinnön kansallisessa luettelossa tai Elävän perinnön wikiluettelon Hyvät käytännöt-osiossa riippuen siitä, mihin luetteloon tai rekisteriin haetaan. Kohteen tulee vastata Museoviraston laatimaan sähköiseen kyselyyn **4.9.2026 mennessä**. Kaksi erilaista kysymyspatteristoa ovat tämän ohjeen liitteenä.

Vastausten perusteella Museovirasto tekee aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän tuella ehdotuksen opetus- ja kulttuuriministeriölle 1-2 kohteesta, jotka noudattavat vahvimmin kansallisia painopisteitä, ja joilla olisi parhaat edellytykset tulla valituksi luetteloihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää Suomen kohdeesityksestä Unescolle, jota Museovirasto yhdessä taustatahojen kanssa ryhtyy valmistelemaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimittaa Suomen kohde-esityksen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristölle. Määräaika on vuosittain maaliskuun lopussa. Unesco käsittelee vuosittain 60 kohde-esitystä.

Kohde-esitysten ytimessä tulee olla perinteitä kantavien yhteisöjen halu sitoutua toimimaan Unescon tavoitteiden mukaisesti. Valmistelu on pitkäjänteinen prosessi ja siitä vastaa Museovirasto, joka laatii kohde-esityksen yhdessä taustatahojen kanssa. Valmistelun on oltava avointa ja siihen osallistuvat laajasti elävän perinnön ilmiöön liittyvät tahot. Myös Unescon luetteloon hyväksyminen velvoittaa valtion ohella kohdetta vaalimaan ja suojelemaan luetteloon nimettyä ilmiötä.

3. Kansalliset kriteerit Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden osalta

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloita täydennetään noudattaen yleissopimuksen periaatteita. Sopimuksen keskeiset tavoitteet ovat:

- aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen
- eri yhteisöjen, ryhmien ja yksityishenkilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen
- tietoisuuden lisääminen aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä ja sen keskinäisestä arvostuksesta paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti
- kansainvälisen yhteistyön ja tuen edistäminen.

Kansalliset kriteerit arvioitaessa ehdotuksia:

- Edustavuus: Kohde edustaa ja laajentaa käsityksiä moninaisen aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.
- Jatkuvuus: Kohteeseen liittyvää tietämystä, taitoa, tunnettuutta ja perinteen siirtämistä uudistetaan.

- Avoimuus ja tasa-arvo: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisesta käytännöstä avoimessa, moninaisessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa.
- Kestävä kehitys: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisen ilmaisun kestäväydestä ja kestävän kehityksen haasteista selviytymisestä.

Unesco korostaa hyvien suojelukäytäntöjen jakamista sekä kannustaa monikansallisiin kohde-esityksiin osana kansainvälistä yhteistyötä. Kohteen tulee osaltaan täydentää Suomen olemassa olevien kohteiden valikoimaa sekä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden monimuotoisuutta.

Suomen tavoitteena on, että pitkällä aikavälillä Suomen kohteet muodostavat uskottavan ja edustavan kokonaisuuden, jossa ilmenee maamme moninainen ja moniarvoinen aineeton kulttuuriperintö, yhtä lailla suuret kansalliset kuin pienet paikalliset ja vähemmistöjen perinteet. Suomi esittää uusia kohteita harkiten. Suomen kohteiden määrä on hallittu ja tasapainoinen. Kokonaisuudessa huomioidaan aineettoman kulttuuriperinnön eri alat, kulttuurinen moniaisuus sekä maantieteellinen edustavuus. Kestävä kehitys on läpäisevänä tavoitteena kaikessa toiminnassa.

4. Yleistä hakemisesta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa Suomen esityksestä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon. OKM osoittaa valmisteluvastuun Museovirastolle, joka laatii esityksen yhdessä taustatahojen kanssa. Sisällöllinen vastuu esityksen valmistelusta on eläviä perinteitä harjoittavilla ja niihin liittyvillä tahoilla, jotka valitsevat keskuudestaan esityksen laatimista koordinoivan tahon. Esitystä tulee valmistella tiiviissä yhteistyössä perinteenharjoittajien ja kohteeseen liittyvien tahojen kanssa.

Varsinaisen kohde-esityksen pituus on noin 15–20 sivua, monikansallisissa pidempi. Se laaditaan suomeksi tai ruotsiksi tai suoraan hakukielellä englanniksi. Esityksen liitteeksi on toimitettava 10 valokuvaa sekä 10 minuutin pituinen esittelyvideo kohteesta. Työn resursointi kuuluu hakijatahoille. Monikansallisten kohde-esitysten osalta tekstin sekä videon pituus on laajempi, samoin valokuvia enemmän.

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin voivat ehdottaa kohteita erilaiset yhteisöt (esim. harrastajaryhmät, muut perinteen harjoittajat, tietyn alueen toimijat, organisaatiot), yhdistykset tai ryhmä yksityishenkilöitä. Näiden tahojen tulee osallistua elävän aineettoman kulttuuriperinnön vaalimiseen ja siten edistää perinteen harjoittamista ja ylläpitämistä.

Hakeminen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin on pitkäjänteinen prosessi, jossa tärkeää on tehdä yhteistyötä koko aiheen parissa toimivan kentän

kanssa. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön hallitustenvälinen komitea tekee päätökset luetteloihin hyväksyttävistä kohteista yksinomaan hakemusten perusteella, eli kaikki tarvittava tieto on oltava kohde-esityksessä ja siihen kuuluvissa liitteissä.

Hakuprosessi sinällään tulee vaatimaan resursseja esitystä koordinoivalta taholta. Nämä henkilö- ja taloudelliset resurssit tulee löytyä hakijalta itseltään tai hakijan on haettava siihen ulkopuolista rahoitusta.

5. Painopisteenä hyvät suojelukäytännöt

Vuoden 2026 haussa painopisteenä on hyvät suojelukäytännöt, eli pyydetään ehdotuksia erityisesti Unescon Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin (Register of Good Safeguarding Practises). Hakijat voivat ehdottaa kohdetta myös muihin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin, eli Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (*Representative list*) sekä Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (*List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*).

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin voidaan esittää sellaisia ohjelmia, hankkeita ja toimintamalleja, jotka ovat osoittautuneet toimiviksi tavoiksi turvata, vahvistaa ja välittää elävää perintöä tuleville sukupolville. Rekisteri ei siis keskity perinteisiin itseensä, vaan siihen, miten perinteitä suojellaan käytännössä.

Kyse voi olla esimerkiksi pitkäjänteisestä kansallisesta tai alueellisesta ohjelmasta, määräaikaisesta hankkeesta tai arjen toimintaan juurtuneesta käytännöstä, jossa perinteen harjoittajat ja yhteisöt ovat aidosti mukana suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Ehdotettavan kohteen ja prosessin tulee olla läpikotaisin yhteisölähtöinen: sen on oltava perinteen harjoittajien kehittämä ja ylläpitämä.

Hyväksi suojelukäytännöksi katsottavan kokonaisuuden tulee heijastaa Unescon yleissopimuksen periaatteita, vastata todellisiin suojelun haasteisiin, olla dokumentoitu ja toimivaksi todettu sekä tarjota kokemuksia ja oppeja, joita voidaan soveltaa globaalisti muualla, myös kehittyvissä maissa. Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteri tuo näkyväksi yhteisölähtöisiä, osallistavia ja kestäviä ratkaisuja siihen, miten aineeton kulttuuriperintö pysyy elävänä muuttuvassa maailmassa.

6. Aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta

Kohde-esityksessä on määriteltävä suojelutoimenpiteet, joihin perinteeseen liittyvät yhteisöt sekä valtio sitoutuvat esittäessään kohdetta Unescon aineettoman

kulttuuriperinnön luetteloihin. Nämä toimenpiteet vaihtelevat riippuen kohteesta sekä siitä, mihin luetteloon tai rekisteriin kohdetta esitetään.

Kohde-esityksessä on pystyttävä perustelemaan, kuinka perinteen elinvoimaisuutta on tähän mennessä tuettu ja tuetaan jatkossa. Suojelutoimenpiteet on kuvattava konkreettisesti, ei vain tavoitteina tai mahdollisuuksina. Hakijatahojen on oltava valmiita sitoutumaan pitkäjänteisesti niihin suojelutoimenpiteisiin, joita kohde-esityksessä esitetään. Tämä tarkoittaa vuosien työtä. Tarkemmat tiedot kunkin luettelon ja rekisterin kriteereistä löytyvät Unescon verkkosivuilta, jotka löytyvät englanniksi [tästä linkistä](#).

Nämä toimet voivat liittyä esimerkiksi

- perinteen siirtämiseen erityisesti muodollisen ja epämuodollisen koulutuksen keinoin
- perinteen tunnistamiseen, tallentamiseen ja tutkimiseen
- perinteen suojelemiseen ja edistämiseen sekä
- perinteen elvyttämiseen.

Sopimuksen jäsenmaat raportoivat Unescolle joka kuudes vuosi, kuinka sopimusta on toteutettu (*Periodic report*). Saman raportin yhteydessä raportoidaan Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloissa olevista kohteista ja siitä, kuinka kohde-esityksessä esitettyjä suojelutoimenpiteitä on toteutettu. Suomi raportoi sopimuksesta ensimmäisen kerran vuonna 2022, seuraava raportointi on vuonna 2027.

7. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot

1. Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (RL, *The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*)

Luettelon tarkoituksena on paremman näkyvyyden ja yleisen tietoisuuden nostaminen aineettomasta kulttuuriperinnöstä sekä kulttuurista moninaisuutta kunnioittavan vuoropuhelun edistäminen. Luettelossa on tällä hetkellä 716 kohdetta.

2. Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (USL, *List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*)

Luettelon tavoitteena on varmistaa, että siihen nimettyjen uhanalaisten kohteiden osalta toteutetaan asianmukaisia suojelutoimia. Luetteloon pääsy tukee kansainvälistä yhteistyötä näiden toimien suunnittelussa ja toteutuksessa. Tällä hetkellä luettelossa on yhteensä 90 kohdetta.

3. Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteri (GP, *Register of good safeguarding practices*)

Rekisteri sisältää ohjelmia ja hankkeita aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Nämä käytännöt toteuttavat esimerkillisesti sopimuksen periaatteita ja tavoitteita sekä ottavat huomioon kehittyvien maiden erityistarpeet. Rekisterissä on tällä hetkellä 43 ohjelmaa, hanketta ja aktiviteettia.

Unescon verkkosivuille on koottu hyödyllistä aineistoa hakuun liittyen:

- kuhunkin luetteloon liittyvät kriteerit
- luetteloiden hakulomakkeet
- Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot. Kunkin kohteen sivuilla on nähtävissä kyseisen kohteen hakulomake (*nomination form*).

8. Miten ehdotuksia Suomessa arvioidaan?

Nyt tehtäviä ehdotuksia arvioidaan perustuen Unescon kullekin luettelolle asettamiin arviointiperusteisiin. Ne löytyvät englanniksi [tästä linkistä](#). Katso lisäksi Suomen kansalliset painotukset kohdasta 3.

Museovirasto tarkistaa hakumenettelyn kautta tulleet ehdotukset ja esittelee ne aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmälle. Museovirasto esittää asiantuntijaryhmän suosituksesta opetus- ja kulttuuriministeriölle 1-2 ehdotusta, jotka noudattavat vahvimmin kansallisia painopisteitä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin hakemisessa ja joilla olisi parhaat edellytykset tulla nimetyksi Unescon luetteloihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö tekee päätöksen Suomen seuraavasta kohde-esityksestä.

Julkista tietoa on vain sen kohteen nimi, johon liittyvää kohde-esitystä päätetään lähteä valmistelemaan Unescon luetteloon. Museovirasto antaa palautetta niille hakijoille, joiden kohdetta ei ole hyväksytty.

Alustava aikataulu koskien Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloita

2026

- toukokuu: Museovirasto avaa haun ja tiedottaa siitä laajasti sidosryhmille, haun tueksi järjestetään seminaari 1.6., josta tulee videotallenne
- syys-lokakuu: yhteisöjen ehdotukset Museovirastolle 4.9 mennessä, aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmä keskustelelee ehdotuksista, jonka pohjalta Museovirasto laatii esityksen perusteluineen opetus- ja kulttuuriministeriölle

- marras-joulukuu: opetus- ja kulttuuriministeriö tekee päätöksen Suomen kohde-esityksestä, jota Museovirasto ryhtyy valmistelemaan yhteistyössä yhteisöjen kanssa.

2027 /2028

- Museovirasto koordinoi kohde-esityksen valmistelua yhteistyössä yhteisöjen kanssa
- hakijatahon / yhteisön osallistavia prosesseja (esim. työpajoja, seminaareja, kyselyjä, haastatteluja, selvityksiä), joissa eri sidosryhmät osallistuvat kohde-esityksen laatimiseen
- video ja valokuvat kohteesta; yhteisöjen kirjalliset suostumukset hakemiselle
- joulukuu: luonnos kohde-esityksestä kommentteille Museovirastoon, aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmälle sekä opetus- ja kulttuuriministeriöön

2028/2029

- tammikuu: kohde-esityksen täydennystä kommenttien pohjalta
- helmikuu: Museovirasto toimittaa lopullisen kohde-esityksen liitteineen opetus- ja kulttuuriministeriöön
- maaliskuu: opetus- ja kulttuuriministeriö lähettää Suomen kohde-esityksen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristölle
- kesäkuu: mahdolliset täydennyspyynnöt Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristöstä (koskee vain teknisiä asioita, ei sisältöä)

2030/2031

- kevät: sopimukseen liittyvä arviointikomitea *Evaluation body* arvioi kohde-esitykset kunkin kriteerin osalta ja tekee suosituksen hallitustenväliselle komitealle (hyväksytty/hylätty/palautetaan valmisteluun)
- joulukuu: hallitustenvälinen komitea tekee päätöksen (hyväksytty/hylätty/palautetaan valmisteluun)

Liite

Kiinnostuksen ilmaus Elävän perinnön kansallisen luettelon kohteille ehdottaa kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin

Vastaa jompaankumpaan oheisista kysymyssarjoista ja lähetä tiedosto Museovirastoon **4.9.2026 klo 16** mennessä osoitteeseen kirjaamo@museovirasto.fi sekä leena.marsio@museovirasto.fi. Lisätietoja antaa erikoisasiantuntija Leena Marsio sähköpostitse tai puhelimitse +358 29533 6017.

Kysymykset Unescon Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin.

Suluissa ohjeelliset merkkimäärät.

Huomioithan, että haettavan kohteen on **oltava julkaistuna Elävän perinnön wikiluettelon Hyvät käytännöt-osiossa** ehdotusta lähetettäessä.

1. Ehdotettavan aineettoman kulttuuriperinnön suojelukäytännön nimi
2. Esitystä koordinoiva taho/ henkilö ja yhteystiedot
3. Mahdolliset yhteistyökumppanit yhteystietoineen
4. Mikä ohjelma, hanke tai toimintamalli on kyseessä ja mihin aineettomaan kulttuuriperintöön se liittyy?
5. Ketkä toteuttavat ohjelmaa, hanketta tai toimintamallia tänä päivänä? Millaisissa rooleissa he ovat mukana suojelukäytännön kehittämisessä, toteutuksessa ja arvioinnissa? (500–4000 merkkiä)
6. Mitkä ovat keskeiset uhat tai haasteet, joihin suojelukäytäntö pyrkii vastaamaan? (500–4000 merkkiä)
7. Onko suojelukäytäntö kehitetty yhteisölähtöisesti? Miten yhteisöt osallistuvat sen jatkuvaan ylläpitoon ja kehittämiseen?
8. Millaisia kokemuksia, toimintamalleja tai oppeja suojelukäytäntö tarjoaa? Miten niitä voitaisiin soveltaa myös muissa maissa, mukaan lukien kehittyvät maat? (500–4000 merkkiä)
9. Millä tavoin suojelukäytännön toimivuutta ja vaikutuksia on dokumentoitu ja arvioitu?
10. Miten suojelukäytäntö heijastaa Unescon yleissopimuksen periaatteita ja edistää kestäväää, osallistavaa ja yhteisölähtöistä aineettoman kulttuuriperinnön suojelua? (500–4000 merkkiä)
11. Miten hakuprosessi aiotaan toteuttaa käytännössä tulevina vuosina? Millä resursseilla? Miten varmistetaan yhteisöjen laaja osallistuminen ja tuki koko prosessin ajan?
12. Mikä puoltaisi juuri tämän kohteen valitsemista Suomen tulevaksi esitykseksi Unescon hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin?

Kysymykset Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (RL) sekä Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (USL)
Suluissa ohjeelliset merkkimäärät.

Huomioithan, että haettavan kohteen on oltava mukana [Elävän perinnön kansallisessa luettelossa](#) ehdotusta lähetettäessä.

1. Ehdotettavan aineettoman kulttuuriperinnön kohteen nimi
2. Luettelo, johon kohdetta aiotaan hakea (ks. yllä RL, USL)
3. Esitystä koordinoiva taho/ henkilö ja yhteystiedot
4. Yhteistyökumppanit yhteystietoineen. Monikansallisten ehdotusten osalta ilmoita kohde-esitykseen sitoutuneet tahot tässä.
5. Ketkä harjoittavat ja siirtävät perinnettä tänä päivänä? Millaisia rooleja näillä ryhmillä on? (500–4000 merkkiä)
6. Kuvaus ehdotettavasta kohteesta: miten perinnettä harjoitetaan ja siirretään, perinteen elinvoimaisuus ja uhat sen säilymiselle; mahdolliset kaupalliset, ihmisoikeuksiin tai ympäristöön liittyvät ulottuvuudet. (500–4000 merkkiä)
7. Onko perinnettä harjoittavia yhteisöjä jo kuultu kansainväliseen kohde-esitykseen liittyen? Jos kyllä, miten?
8. Haluavatko perinteen harjoittajat ehdottaa kohdetta Unescon luetteloihin? Miksi?
9. Miten perinnettä harjoittavat yhteisöt ja siihen liittyvät tahot osallistuvat hakuprosessiin, jotta esityksellä olisi mahdollisimman laaja tuki? (500–4000 merkkiä)
10. Miten hakuprosessi aiotaan toteuttaa, millä resursseilla sekä aikataulu vuosille 2027-2028?
11. Mikä puoltaisi juuri tämän kohteen valitsemista Suomen seuraavaksi ehdotukseksi?